

SANKCIJE OZN: NA POTI K OBLIKOVANJU GLOBALNE SANKCIJSKE POLITIKE**

Povzetek. Uporaba sankcij – zlasti po koncu bipolarnosti – zaznamuje delovanje Organizacije združenih narodov (OZN). Članek izhaja iz teze, da je prav razvoj uporabe tega orodja mednarodnih odnosov v okviru svetovne organizacije pomembno prispeval k njegovi umestitvi in osmislitvi v okviru multilateralnih organizacij. Oblikovalo se je sodobno razumevanje koncepta sankcij, ki s prehodom od vseobsežnih k ciljno usmerjenim sankcijam odstopa od tradicionalnih, na državo vezanih ukrepov ter se v svojem bistvu osredinja na ciljnega posameznika. Prilagajanje uporabe sankcij spreminjajočim se zahtevam mednarodnega prostora in časa pogloblja njihovo razdvojenost med pravom in politiko. Avtorica svoje ugotovitve gradi na doktrinarnem pristopu ter analizi sprejetih sankcij odločevalskega organa, nosilca sankcijske politike OZN, tj. Varnostnega sveta. Ob upoštevanju značilnih lastnosti teh ukrepov, predvsem prožnosti delovanja Varnostnega sveta ob hkratni ujetosti v skopost normativne podlage ter njegove vpetosti v mednarodno politiko, je na podlagi povečane intenzitete uporabe sankcij v sodobnem mednarodnem okolju mogoče ovrednotiti prispevek OZN na tem področju. To sproža razmišljanja o oblikovanju globalne sankcijske politike z osredinjenjem na varstvu človekovih pravic.

Ključni pojmi: sankcije OZN, sankcijska politika, Varnostni svet, varstvo človekovih pravic

Uvod

V sodobnih mednarodnih odnosih so se sankcije uveljavile kot mednarodnopravni institut in kot ustaljeno orodje. Zasluge gredo Organizaciji združenih narodov (OZN), ki je z uporabo teh negativnih in neoboroženih ukrepov, z namenom vnašanja stabilnosti v mednarodno okolje, v veliki

* Dr. Katarina Vatovec, asistentka na Fakulteti za državne in evropske študije, svetovalka na Ustavnem sodišču Republike Slovenije.

** Izvirni znanstveni članek.

meri prispevala k njihovem razvoju, izpopolnjevanju in prilagajanju prostoru in času ter potrebam mednarodnega okolja.¹ Kljub temu, da uporaba sankcij OZN tekom sedemdesetih let njenega obstoja in delovanja ni (bila) enako intenzivna, in kljub ugotovljenim slabostim in pomanjkljivostim uporabljenih sankcijskih ukrepov, ki krnijo uspešno oceno delovanja OZN, je prispevek svetovne organizacije na tem področju vendarle mogoče oceniti za izredno pomemben. To oceno dodatno utemelji učinek uporabe sankcijskih ukrepov, ki je zaradi skorajda univerzalnega članstva v svetovni organizaciji in obsežnih pooblastil Varnostnega sveta (VS) na področju varovanja mednarodnega miru in varnosti edinstven in ga ni mogoče primerjati z učinkom uporabe sankcij drugih mednarodnih organizacij.

Začetne pozive k sprejetju sankcij v situacijah ogrožanja mednarodnega miru in varnosti gre pripisati razpravljalnemu telesu OZN, tj. Generalni skupščini (GS), ki je v okviru svojih pristojnosti razpravljala o takih situacijah, dajala VS priporočila oziroma ga opozarjala na razmere morebitnega ogrožanja mednarodnega miru in varnosti (drugi in tretji odstavek 11. člena Ustanovne listine OZN - UL OZN). Ker pa je VS tisti organ, ki mu UL OZN poverja izrecno pristojnost uporabiti obvezujoče neoborožene ukrepe, in ker so prav ti zaradi svoje narave in učinka značilni za (zlasti sedanje) delovanje OZN, velja posvetiti posebno pozornost vlogi in praksi uporabe sankcij tega odločevalskega organa.

Prelet od zgodovinskega do sodobnega izrekanja sankcijskih ukrepov v okviru svetovne organizacije zaradi omejenosti prostora sicer ni in ne more biti celosten, je pa prikaz sankcijskih režimov v nadaljevanju zadosten za pregled uporabe sankcij OZN ter ovrednotenje njene prakse. S pomočjo proučitve doktrine in prakse VS se izpostavijo trije ključni poudarki. OZN je zaslužna za oblikovanje sodobnega razumevanja uporabe sankcij, ki s preseganjem omejene zgodovinske perspektive, 1) (sistemske) odstopa od tradicionalnega sprejetja teh ukrepov v okviru države in na unilateralni ali bilateralni ravni ter 2) s prehodom na uporabo ciljnih sankcij - zlasti individualnih ciljnih sankcij - (konceptualno) konvencionalno usmerjenost na države nadomesti z osredinjenjem na ciljnega posameznika. Sodobna uporaba sankcijskih ukrepov s tem 3) neizogibno trči ob človekove pravice tega posameznika, ki jih je dolžna spoštovati in katerih varstvo mora zagotavljati tudi OZN. Sankcijska politika z doktrino človekovih pravic pridobiva novo razsežnost, ki jo OZN ne more in ne sme spregledati.

¹ *Zametki uporabe sankcij so se pojavili pri prvi mednarodni organizaciji, ki je temeljila na ideji kolektivne varnosti, tj. Društvu narodov (glej prvi odstavek 16. člena Pakta Društva narodov). Podrobneje o primerjavi ureditve Društva narodov in OZN glej Kelsen (1945); Goodrich (1947). Spomniti velja tudi na sankcije, ki jih je regionalna Organizacija ameriških držav sprejela leta 1960 proti Dominikanski republiki (podrobneje Brown-John, 1975), s čimer je za nekaj let prehitela OZN (ki je obvezujoče sankcije prvič sprejela leta 1966 proti Južni Rodeziji).*

Vzpostavljeni sankcijski režimi, značilni za sodobno mednarodno okolje, zlasti sprejete sankcije v boju proti mednarodnemu terorizmu in njegovem financiranju, poglobljajo razdvojenost med pravom in politiko uporabe teh ukrepov v OZN. Primeri sodobne prakse razkrijejo ključne pomanjkljivosti in slabosti sankcijskih režimov, ki zaradi ujetosti v skopost normativne ureditve in zaradi vpetosti v mednarodno politiko preprečujejo ali ovirajo oblikovanje globalne sankcijske politike. Sočasno pa kritična presoja odpira možnost razprave o prihodnji nadgradnji ureditve uporabe sankcij OZN. V tem gre prepoznati ključen izziv, s katerim se bo morala svetovna organizacija pri svojem prihodnjem delovanju na področju uporabe sankcij slej ko prej soočiti.

Pravni in politični okvir uporabe sankcij OZN

Sankcije so v UL OZN vključene kot “eno glavnih orodij” (Farrall, 2007: 62) VS, s pomočjo katerih ta uresničuje zaupano odgovornost “za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti” (24. člen UL OZN). Kljub temu, da UL OZN v 41. členu omenja “ukrep[e], ki ne vključujejo oborožene sile”, ne sankcij, je prav OZN pomagala terminološko vzpostaviti pojem “sankcija” z opaznim premikom od njegove začetne, zgolj sporadične umestitve v nekaj dokumentih OZN² do uporabe te besede kot *lingua franca* mednarodne politike ter strokovne in laične javnosti.³

Sankcijsko politiko oblikuje in vodi VS. Skopost 41. člena UL OZN in v njem navedeni neizčrpani⁴ seznam sankcijskih ukrepov, petnajstčlanskemu odločevalskemu organu prepušča povsem svobodno izbiro prisilnega ukrepa, presojo, ali bo posegel po posamezni vrsti sankcije kot samostojnemu (edinemu) ukrepu ali pa se bo odločil za kumulativno sprejetje več vrst sankcij, ter odločitev o intenziteti in obsegu sankcijskih ukrepov ter dolžini njihovega trajanja (López-Jacoiste, 2010: 277). UL OZN torej ne določa avtomatizma pri uporabi sankcijskih ukrepov (Türk, 2015: 409). Če so imeli prvi primeri uporabe sankcij priporočilno naravo (npr. resolucija S/RES/181 (1963)), je nadaljnji prevladujoči pristop VS usmerjen k sprejetju praviloma obvezujočih sankcij.

UL OZN se od ustanovitve svetovne organizacije glede uporabe sankcij ni spreminjala, kljub temu da je prilagoditev tega orodja spremembam

² Glej resoluciji S/RES/277 (1970) in S/RES/665 (1990). Resolucije VS, omenjene v članku, so dostopne na spletni strani <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/> (15. 1. 2016).

³ Podrobneje o prvinah, ki so se v doktrini in praksi izkazale za lastne sankcijam in so omogočile izostritev razlike z – na videz – primerljivimi protiukrepi, Vatovec, 2015: 104–128.

⁴ Opozoriti velja, da je VS “zelo razširil svoj repertoar sredstev, ki jih ima na voljo po VII. poglavju” (Szasz, 2002: 904), denimo z določitvijo meje med dvema državama (S/RES/687 (1991)) ter z ustanovitvijo t. i. Mednarodnega kazenskega sodišča za nekdanjo Jugoslavijo (S/RES/827 (1993)).

mednarodnega okolja narekovala drugačen pristop k uporabi sankcij. V osrčju varstva se je – s pomočjo delovanja OZN – znašel posameznik. V 21. stoletju se koncept človekove varnosti povezuje s konceptom varnosti držav, mednarodni mir in varnost pa se navezujeta na spoštovanje mednarodnega prava (Gowlland-Debbas, 2010: 121; Slaughter, 2005: 627).

Kot normativni ureditvi uporabe sankcij OZN pripišemo skopost in statičnost, so znatna prožnost in ekskluzivnost VS ter prepletanje mednarodnega prava in mednarodne politike značilne lastnosti prakse uporabe teh ukrepov v OZN. Proces odločanja o uporabi sankcij je prežet s prosto presojo VS (Gowlland-Debbas, 1990: 367, 466–467), ki mu jo dopušča pomenška ohlapnost treh sprožilnih situacij, navedenih v 39. členu UL OZN (tj. ogrožanja miru, kršitve miru ali dejanja agresije). Diskrecija VS sega tako daleč, da sam odloča o sprejetju predhodne ugotovitve o obstoju ene od sprožilnih situacij, na katero lahko veže naložitev sankcijskih ukrepov. VS je s svojim (dokaj kazuističnim) vsebinskim zapolnjevanjem odprtih pojmov, zlasti grožnje miru, do neke mere pokazal razumevanje potreb sodobnega mednarodnega okolja ter varstva človekovih pravic tudi znotraj meja posamezne države.

Sprejetje resolucije VS o uporabi sankcij je pogojeno s potrebno glasovalno večino. Stalna članica z negativnim glasom lahko prepreči sprejetje ukrepov (tretji odstavek 27. člena UL OZN), nestalne članice pa z usklajenim glasovanjem proti predlaganim sankcijskim ukrepom (t.i. kolektivni veto) lahko preprečijo zadostno večino, ki je potrebna za sprejetje resolucije. Utemeljenost teze, da “pravila ne bodo učinkovita brez podpore ali vsaj privolitve močnih držav” (Finnemore, 2005: 199), se potrdi s tem, da UL OZN stranki v sporu, če je istočasno tudi članica VS, ne nalaga vzdrževanja pri glasovanju o obvezujočih odločitvah po VII. poglavju UL OZN. Možnost veta dopušča selektivno in politično interesno pogojeno odločanje o uporabi sankcij OZN ter pomaga razumeti šibkosti ureditve njihove uporabe in nemoč posamičnih sankcijskih režimov. Neuspešne in neučinkovite sankcijske ukrepe OZN gre nemalokrat pripisati tudi pogojenosti uporabe sankcij z njenim pravilnim in pravočasnim izvajanjem na nacionalni ravni, ki je v pristojnosti držav (Gowlland-Debbas, 2004).

Ta praksa in te izkušnje OZN ovrednotijo njen prispevek na področju uporabe sankcij v nadaljevanju prikazanih treh ključnih elementih.

Umestitev uporabe sankcij v okvir OZN: odstop od unilateralizma

Ovrednotenje sedemdesetletnega prispevka OZN k uporabi sankcij ne sme spregledati začetnega razumevanja in potrebe po umestitvi teh negativnih in neoboroženih ukrepov v UL OZN oziroma v pristojnost njenega odločevalskega organa.

Z multilateralnim okvirom uporabe sankcij se poskuša omejevati oziroma preprečevati unilateralna dejanja držav, deliti bremena in stroške (glej 49. in 50. člen UL OZN; Jentleson, 2003: 9) ter preseči logiko moči in posamičnih interesov z zagovarjanjem skupnih interesov. Prav skupnostno reševanje vseobsežnih groženj, kot sta denimo mednarodni terorizem in širjenje orožja za množično uničevanje (Frowein, 1987; Schoenbaum, 2006: ix), se zdi sprejemljivejše (Claude, 1966), politično prepričljivejše (Petrič, 2010: 383) in v sodobni prepletenosti mednarodnega okolja nepogrešljivo. Prispeva tudi h krepitvi standardov in mednarodnih norm v mednarodnih odnosih (Finnemore in Sikkink, 1998: 891).

Mednarodno okolje je že kmalu po ustanovitvi OZN nudilo priložnosti ohranitve mednarodnega miru in varnosti s pomočjo sankcij. GS se je denimo na fašistični režim generala Franca odzvala s priporočilom, naj države članice umaknejo svoje diplomatske predstavnike iz Madrida.⁵ VS je obsodil obstoj tega režima, do sprejetja sankcij pa ni prišlo.⁶ Že razprava o tem, ali ta režim pomeni grožnjo mednarodnemu miru in varnosti kot procesno predpostavko uvedbe sankcij, je v času prihajajoče hladne vojne pokazala razkorak med stalnimi članicami (Examiner, 1946).

Ne glede na primeroma navedene razloge, ki utrujejo prepričanje o pravilnosti in zaželenosti uporabe sankcijskih ukrepov v multilateralnem okviru, začetna leta delovanja OZN vsiljujejo sklep o nepripravljenosti VS, da poseže po njihovi uporabi. V ozračju hladne vojne se je ta organ srečeval z grožnjo veta pri sprejetju (tudi t.i. sankcijskih) resolucij, ki bi na kakršen koli način posegle v interesno sfero katere izmed stalnih članic. Zgolj dvakrat je grožnjo miru vezal na sprejetje sankcij.

VS je po več obravnavah situacije v Južni Rodeziji (glej resolucije S/RES/216 (1965), S/RES/217 (1965) in S/RES/221 (1966)) ter po opozorilu GS o tamkajšnji "vnetljivi situaciji", ki ogroža mednarodni mir in varnost (A/RES/2022(XX)), zaradi rasistične politike manjšinske belopolte vlade proti večinskemu temnopoltemu prebivalstvu sprejel prve obvezujoče sankcije (resolucija S/RES/232 (1966); Higgins, 1967; Doxey, 1971; Gowlland-Debbas, 1990). Prve izrečene (najprej) prostovoljne in (kasneje) obligatorne sankcije so usmerile doktrinarno pozornost k vprašanju zakonitosti delovanja VS pri uporabi sankcij v situacijah, ki naj jih snovalci UL OZN ne bi izrecno predvideli, tj. v okoliščinah kršitve človekovih pravic znotraj države in ne v meddržavnih sporih (podrobneje o t.i. *ultra vires* razpravi O'Connell, 2002: 64–67).

⁵ Glej resolucijo A/RES/39(I) (1946). Resolucije GS so dostopne na spletni strani <http://www.un.org/en/sections/documents/general-assembly-resolutions/index.html> (15. 1. 2016).

⁶ Glej resoluciji S/RES/4 (1946) in S/RES/7 (1946).

S podobnimi pomisleki so se nekateri strokovnjaki odzvali tudi na sprejetje embarga na orožje, s katerim je VS leta 1977 odgovoril na politiko apartheida v Južni Afriki (O'Connell, 2002: 65; Segal, 1964). V razpravi o tej problematiki v GS so države članice s posebno resolucijo opozorile, da nadaljevanje politike rasne segregacije v tej državi "resno ogroža mednarodni mir in varnost" (A/RES/1761(XVII)), VS pa je to grožnjo prepoznal v južnoafriškem pridobivanju orožja (S/RES/418 (1977)). Prevladujoče prepričanje je nagnilo tehtnico v smer upravičenosti izrečenih ukrepov tudi z utemeljitvijo, da ima VS široko diskrecijo pri določitvi grožnje mednarodnemu miru in pri uporabi ukrepov na podlagi VII. poglavja UL OZN (npr. Higgins, 1967: 103).

Multilateralni pristop k reševanju spornih mednarodnih situacij in pogostejša uporaba sankcij OZN sta značilnejša za obdobje po koncu bipolarnosti z ugodnejšimi razmerami za tvorno sodelovanje (zlasti stalnih) članic VS. "Desetletje sankcij", o katerem pišeta poznavalca tega orodja Cortright in Lopez (2000), je pokazalo znatno povečanje števila sankcijskih režimov. Razprava o sankcijah OZN se je, pretežno pod vplivom vseobsežnih sankcij⁷ proti Iraku zaradi njegovega napada na sosednji Kuvajt, strnila v vprašanje učinkovitosti njihove uporabe (O'Connell, 2002: 67–68). Ko so ti sankcijski ukrepi v skoraj trinajstih letih delovanja pokazali vse svoje slabosti, zaradi svojega obsega in dolžine trajanja pa tudi "katastrofalne" (Alnasrawi, 2001: 205), nesorazmerne in nesprejemljive posledice za iraško prebivalstvo in gospodarstvo (Hoskins, 1997), je v ospredje stopila razprava o njihovi humanosti (O'Connell, 2002: 69–74). Preširoko zasnovane sankcije so namreč povzročile negativne učinke (Weiss in drugi, 1997), ki niso bili nepredvidljivi. Galtung (1967: 390) je že leta 1967 pri analizi učinkov gospodarskih sankcij na primeru Južne Rodezije poudaril, da "[k]olektivna narava gospodarskih sankcij povzroči, da zadenejo nedolžne skupaj s krivimi". Da bodo glavnino sankcij trpeli najmanj privilegirani deli prebivalstva ciljne države, je leta 1971 napovedala Doxey (v Charron, 2010: 6). Potrdila se je teza, da so "humane sankcije [...] zagotovo neučinkovite, medtem ko se učinkovite sankcije ne morejo izogniti nehumanosti" (Weiss, 1999: 507).

Ko so te razprave potekale, je bilo že jasno, da se je uporaba sankcij OZN usidrila v delovanje te organizacije. Njihov obstoj oziroma pristojnost VS poseči po sankcijskih ukrepih tudi v primerih spornih situacij znotraj posameznih držav nista bila več vprašljiva. OZN se je zdaj morala soočiti s problematiko usmerjenosti sankcij in obsega njihove uporabe.

⁷ Glej npr. resoluciji S/RES/661 (1990) in S/RES/687 (1991).

Konceptualna nadgradnja uporabe sankcij: odmik od države k posamezniku

Značilna lastnost začetnih sankcijskih režimov OZN je bila njihova usmerjenost proti državi, ki je ogrožala mednarodni mir in varnost. VS je sledil metodi zaostrovanja sankcijskih režimov (do uporabe vseobsežnih sankcij) v situaciji, ko začetni sankcijski ukrepi niso dosegli želenih in postavljenih ciljev. Tak je bil primer uporabe sankcij proti Južni Rodeziji v letih 1966–1979. Te so obsegale (z nekaj izjemami) popolno prepoved izvoza iz Južne Rodezije in uvoza vanjo, odločitev o nepriznanju nezakonitega režima, zaostritev vseh diplomatskih, konzularnih, vojaških, trgovinskih in drugih odnosov, prekinitev prometnih povezav in finančne sankcije.⁸ Sankcijski režim, ki ga je začrtala resolucija S/RES/661 (1990), je proti Iraku uvedel vseobsežne gospodarske in finančne sankcije. Vseobsežne (gospodarske, finančne, diplomatske, športne in kulturne) sankcije so se sprejele tudi proti nekdanji (socialistični federativni republiki) Jugoslaviji (S/RES/757 (1992)), proti bosanskim Srbom, da se doseže njihovo sodelovanje v bosanskem mirovnem procesu (S/RES/820 (1993)), in proti Haitiju (S/RES/917 (1994)).

Vseobsežne sankcije so primerjali s “kolektivnim kaznovanjem” (Lal, 1997: 62). Ti ukrepi so namreč nesorazmerno prizadeli civilno prebivalstvo, odgovornim posameznikom pa se je uspelo izogniti njihovim posledicam. OZN se je – sicer počasi, pod težo kritik strokovne in laične javnosti ter z učenjem na lastnih napakah – vendarle znal odzvati in drugače pristopiti k oblikovanju in vodenju sankcijske politike. Odgovoril je s sprejetjem ciljnih sankcij, ki z osredinjenjem na konkretnega posameznika ali točno določen subjekt razlikujejo med splošnim prebivalstvom in odgovornimi oziroma z omejevanjem pretoka zgolj nekaterega blaga in dobrin ali izvajanja le nekaterih dejavnosti poskušajo zmanjšati nenačrtovane učinke (Brzoska, 2001; Cortright in Lopez, 2002; Biersteker, 2004).⁹

OZN je z uporabo ciljnih sankcij odpravil presplošno zasnovane ukrepe, ki so bili z vidika povzročitve negativnih učinkov nesprejemljivi, in namesto države v 21. stoletju v ospredje postavil ciljnega posameznika. Individualne ciljne sankcije OZN so (p)ostale ključno orodje proti globalnim grožnjam mednarodnemu miru in varnosti. V tem kontekstu ne gre spregledati

⁸ Glej resolucije S/RES/232 (1966), S/RES/253 (1968), S/RES/277 (1970), S/RES/388 (1976) in S/RES/409 (1977).

⁹ Po koncu bipolarnosti so bili med prvimi ciljnimi sankcijami izrečeni ukrepi proti posameznim sektorjem libijskega gospodarstva (npr. letalstvu) ter zamrznitve premoženja in drugih finančnih sredstev libijski vladi leta 1992 in 1993 (S/RES/748 (1992) in S/RES/883 (1993)). Med prvimi individualnimi ciljnimi sankcijami OZN so zamrznitve premoženja in finančnih sredstev ter prepovedi potovanj, naložene posameznikom, ki so med drugim kot pripadniki vojske in policije sodelovali pri vojaškemu udaru na Haitiju leta 1991, in njihovim družinam (S/RES/917 (1994)).

novega, strateškega pristopa VS k varnostnim grožnjam, ki v sodobnem prepletenem mednarodnem okolju niso časovno ali ozemeljsko omejene, njihova intenziteta, obseg in pogostost pa so nepredvidljivi. V boju proti financiranju mednarodnega terorizma in širjenju orožja za množično uničevanje je VS s sprejetima resolucijama S/RES/1373 (2001) in S/RES/1540 (2004) naložil vsem državam obsežne obveznosti. Te vključujejo tudi pripravo seznama osumljenih posameznikov in subjektov, ki so podvrženi sankcijskim ukrepom. Razprava se je vnovič dotaknila vprašanja *ultra vires* delovanja VS kot izvršilnega organa, ki sprejema resolucije z zakonodajno vsebino (Alvarez, 2005: 184–217; Happold, 2003: 610; Rosand, 2005). Prizanesljivejša stališča in odzivi (Szasz, 2002; Talmon, 2005) so pokazali razumevanje proaktivne vloge in preventivnega pristopa tega organa, ki ga narekuje varovanje mednarodnega miru in varnosti.

Trk pravnih in političnih razsežnosti uporabe sankcij OZN: varstvo človekovih pravic

Teza, da v OZN “mednarodno pravo ni oddaljeno od resničnosti mednarodne politike” (Higgins, 2002: 144), velja tudi na področju uporabe sankcij. OZN namreč ni ubežala trku politike uporabe sankcij z njeno pravno razsežnostjo. Ne sme se prezreti, da VS deluje v pravnem okviru, torej v okviru UL OZN, čeravno je pri izvajanju svojih pristojnosti vpet v politične preudarke svojih članic. UL OZN sicer izrecno ne predpisuje meja, ki jih VS ne sme prestopiti, ko sprejema sankcije, kot tudi ne gre najti vsebinskih omejitev v drugih določenih VII. poglavja UL OZN. Ostaja pa zaveza VS, da opravlja svoje naloge “skladno s cilji in načeli Organizacije združenih narodov” (drugi odstavek 24. člena UL OZN). Navezava na 1. člen (cilji) in 2. člen (načela) UL OZN nakazuje, da cilji in načela prežemajo delovanje VS tudi pri uporabi sankcij (Vatovec, 2015: 255).

Z upoštevanjem kritik in na podlagi izkustva je OZN odstopila od vseobsežnih sankcij in konvencionalnega razumevanja države kot izključnega objekta teh ukrepov ter z uveljavitvijo ciljnih sankcij sledila prožnejšemu pristopu pri oblikovanju in vodenju sankcijske politike. Pogostejša uporaba ciljnih ukrepov pa je kljub njihovi “logični očarljivosti in konceptualni privlačnosti” (Tostensten in Bull, 2002: 402) kmalu razkrila tudi njihove slabosti (Cortright in Lopez, 2002; Drezner, 2011; Verdirame, 2011: 312–313).

Ko je Varnostni svet začel usmerjati sankcije proti posameznikom, je bilo pričakovati, da bodo ti ukrepi posegli v njihove pravice (Tehindrazanarivelo, 2010: 145). Politična razsežnost uporabe sankcij se je dotaknila njihove pravne dimenzije. To je bilo najopaznejše pri sankcijah, značilnih za zadnje obdobje sankcijske politike OZN, ki so s preseganjem političnih in ideoloških nasprotij strnila članstvo VS v boju proti mednarodnemu terorizmu.

VS je po terorističnih napadih na veleposlaništvu Združenih držav Amerike (ZDA) v Keniji in Tanzaniji ter zaradi neizročitve Osame bin Ladna z resolucijo S/RES/1267 (1999) sprejel ukrepa zamrznitve sredstev in drugih finančnih virov ter prepovedi potovanj na seznam uvrščenih talibanov iz Afganistana. Z resolucijo S/RES/1333 (2000) je ta ukrep razširil na Osamo bin Ladna in z njim povezane posameznike in subjekte ter sprejel še druge ukrepe, na primer prepoved trgovanja z orožjem. Nadaljnje razširjene in poostrene sankcije ter posodobitve seznama posameznikov in subjektov, katerih sredstva je treba zamrzniti (S/RES/1373 (2001)), so posledica terorističnih napadov na ZDA 11. septembra 2001, ki so tudi v tem pogledu pomenili prelomnico. Sankcije so se razširile na vse posameznike in subjekte, povezane s teroristično mrežo Al Kaida, talibani ali Osamo bin Ladnom (S/RES/1390 (2002)), kasneje tudi na pripadnike Islamske države Iraka in Levanta (S/RES/2253 (2015)).

Prav boj proti mednarodnemu terorizmu na področju uporabe sankcij najbolj očitno udejanja trk mednarodnega prava in mednarodne politike. Pričakovano je bila in ostaja pozornost doktrine namenjena zlasti spoštovanju človekovih pravic ter izboljšanju postopkov uporabe ciljnih sankcij,¹⁰ torej vprašanjem njihove zakonitosti in humanosti. V želji po učinkovitem odgovoru na terorizem oziroma uspešnem preprečevanju terorističnih dejanj trpijo številne človekove pravice, standard varstva teh pravic pa se že pregovorno niža. Doktrinarni prispevki razkrivajo poenoteno stališče, da individualne sankcije v svojih resnih posledicah za življenje, dostojanstvo in zdravje, ki jih povzročajo ciljnim posameznikom (npr. na področju družinskega in poklicnega življenja, s kršitvijo domneve nedolžnosti, s stigmatiziranjem, z nesorazmernim omejevanjem izvajanja njihove lastninske pravice), niso zanemarljive (Cameron, 2003; Verdirame, 2011: 313, 319; Gordon, 2012: 634–638).

Ključna težava vzpostavljenega sankcijskega režima OZN v boju proti terorizmu je prenizka ali nezadostna raven procesnih jamstev, ki bi ciljnim posameznikom morala biti zagotovljena, da bi lahko informirano prerekli

¹⁰ OZN ne gre pripisati vseh zaslug za prilagoditev ureditve in prakse uporabe sankcij. S svojimi ugotovitvami so spremembam v pravu in politiki sankcij tlakovali pot mednarodni reformni procesi (podrobneje Brzoska, 2001; Wallensteen in drugi, 2003): še posebej odmevni so bili Interlakenski proces (1998–1999), Bonnsko-berlinski proces (1999–2000) in Stockholmski proces (2001–2003). Leta 2014 je bil vzpostavljen proces Pregled sankcij ZN na visoki ravni (High Level Review of UN Sanctions) z namenom proučitve načinov krepitev učinkovitosti ciljnih sankcij (Carisch in drugi, 2014). Konzorcij ciljnih sankcij, ki združuje strokovnjake pod vodstvom Bierstekerja in Eckertove, sistematično nadaljuje z analizo učinka ciljnih sankcij in merjenjem njihove učinkovitosti ter s procesom izboljšave njihove ureditve predvsem z vidika spoštovanja človekovih pravic (glej belo knjigo o okrepitvi ciljnih sankcij z vrsto priporočil Biersteker in Eckert, 2006; in posodobljeni poročili Biersteker in Eckert, 2009; 2012). Na pomanjkljivosti z vidika spoštovanja človekovih pravic opozarja tudi sodna praksa regionalnih in nacionalnih sodišč, aktivno vlogo ima pri tem Sodišče Evropske unije.

svojo uvrstitev na seznam in ob ugotovljeni nezakonnosti zahtevali in dosegli izbris s seznama. VS je sprejete sankcijske ukrepe – brez posredovanja dokazov, brez razkritja razlogov o uvrstitvi na seznam, brez možnosti uporabe pravnih sredstev in brez pravice do sodnega varstva – utemeljeval z njihovo praviloma “politično in preventivno” naravo (VS, 2013: 4, 6(d). točka). S to nesprejemljivo začetno predpostavko je OZN pokazal nerazumevanje doktrine varstva človekovih pravic in svoje odgovornosti pri oblikovanju in vodenju sankcijske politike.

Pri izvajanju teh ukrepov se države nemalokrat sklicujejo na zaupne ali diplomatske podatke, katerih razkritje virov naj bi preprečevali nacionalni varnostni preudarki (Cameron, 2003: 165). Wikileaks (2009: 6. točka, 20) je pomagal osvetliti primer tunizijskega državljana Kamela Darrajija, ki je bil 23. junija 2004 uvrščen na seznam osumljenih terorizma zaradi povezav z italijansko celico Al Kaide (VS, 2012). Vlada ZDA je že leta 2009 ugotavljala, da nima zadostnih informacij, ki bi utemeljevale ohranitev Darrajija na seznamu osumljenih terorizma, in razmišljala o podpori njegovega izbrisa s seznama (Wikileaks, 2009: 6. točka, 20). Kljub temu je do izbrisa prišlo šele 7. maja 2012 (VS, 2012).

VS težko očitamo, da ni nič storil glede kritik in izkazanih pomanjkljivosti sprejetih sankcij v boju proti mednarodnemu terorizmu. Velja pa soglašati, da (postopno, a konstantno) izboljšanje sankcijskega režima, vzpostavljenega z resolucijo S/RES/1267 (1999), še vedno ni zadovoljivo (Forcese in Roach, 2010: 237; Verdirame, 2011: 315; Cha in drugi, 2012: 141).¹¹ Ni jasnih meril o ugotavljanju povezanosti posameznikov ali subjektov s terorizmom. Postopek pred sankcijskim odborom VS ostaja meddržaven, odločitve se sprejemajo s konsenzom, ciljni posamezniki pa niso niti zaslišani v procesu identifikacije ter dejansko nimajo možnosti obrambe in so brez pravnih sredstev. Sporna je tudi časovna neomejenost vzpostavljenega sankcijskega režima (npr. S/RES/1390 (2002)).

Podobni očitki veljajo za postopek izbrisa s seznama, ki je v začetni fazi osumljene terorizma postavil v postranski položaj in jim naložil breme dokazovanja. Vlagatelj ni smel svoje zahteve za izbris s seznama nasloviti neposredno na sankcijski odbor, temveč je bil odvisen od države svojega stalnega prebivališča ali državljanstva, da začne postopek v njegovem imenu. Postopek izbrisa s seznama se je spremenil najprej z uvedbo sprejemne točke (*focal point*) (S/RES/1730 (2006)), kasneje pa z vzpostavitvijo urada

¹¹ Glej npr. zgolj eksemplifikativno našete resolucije S/RES/1526 (2004), S/RES/1730 (2006), S/RES/1822 (2008) in S/RES/2253 (2015). Z resolucijama S/RES/1988 (2011) in S/RES/1989 (2011) je VS iz pristojnosti sankcijskega odbora, ustanovljenega z resolucijo S/RES/1267 (1999), izuzel na seznam uvrščene talibane in posameznike, skupine, podjetja in entitete, povezane s talibani, ki ogrožajo mir, stabilnost in varnost v Afganistanu, ter nadzor nad izvajanjem sankcijskih ukrepov zoper te pravne in fizične osebe prenesel na nov sankcijski odbor, ustanovljen z resolucijo S/RES/1988 (2011).

varuha človekovih pravic (S/RES/1904 (2009)). Sprejemna točka ostaja, le njena naloga se je spremenila – zdaj prejema prošnje na seznam uvrščenih posameznikov in subjektov za izvzetja iz sankcijskega režima (S/RES/2161 (2014)). Varuh človekovih pravic je zgolj posvetovalno telo, saj ostaja odvisen od volje in pripravljenosti držav članic, njegova vloga pa je omejena na “analizo informacij, s katero se ugotovi, ali posameznik ali subjekt izpolnjuje merila, ki jih je postavil Varnostni svet” (VS, 2014: 3). Sankcijski odbor še vedno deluje kot *judex in causa sua*, odloča s konsenzom, priporočila varuha človekovih pravic pa ga ne obvezujejo (VS, 2014: 3).

Postopka uvrstitve na seznam in izbrisa s seznama še nista dosegla standardov, ki jih naloga mednarodno pravo človekovih pravic. Kljub spremembam postopka prizadeti posamezniki in subjekti še vedno nimajo pravice biti zaslišani pred sankcijskim odborom in umanjajo jasni in objektivni standardi presoje (VS, 2014: 3–4). Sankcije v boju proti terorizmu s temi pomanjkljivostmi krnijo uspešno oceno sankcijske politike OZN, hkrati pa nakazujejo možnosti izboljšave ureditve in prakse njihove uporabe.

Pri tem se ne sme pozabiti na štirinajst drugih vzpostavljenih in delujočih sankcijskih režimov OZN. Sankcijski režim, vzpostavljen z resolucijo S/RES/1267 (1999), je z uvedbo rednih pregledov in posodabljanj seznamov ter s sprejetjem smernic, ki olajšujejo izvajanje sankcijskih ukrepov (S/RES/1844 (2008)), vplival na druge sankcijske režime OZN. Vendar se smernice ravnanja med sankcijskimi odbori še vedno – neutemeljeno – razlikujejo (López-Jacoiste, 2010: 312–315). Medtem ko ima urad varuha človekovih pravic mandat delovanja vezan na sankcijski odbor, vzpostavljen z resolucijo S/RES/1267, ciljni posamezniki in subjekti, za katere veljajo drugi sankcijski režimi, vložijo zahteve za izbris s seznama na sprejemno točko. Strinjati se je mogoče, da sprejemna točka teh sankcijskih režimov ne omogoča neodvisne presoje in ne pomeni učinkovitega pravnega sredstva (VS, 2014: 2–3; Generalni sekretar, 2010: 21, 93. točka). Za sankcijski odbor “1267” sta značilna omejen čas trajanja, v katerem zadevna država prouči zahtevo za izbris, ter konsenz, ki ga je potrebno doseči v primeru nasprotovanja varuhovemu predlogu o izbrisu (Cha in drugi, 2012: 146–147). Drugim sankcijskim režimom pa sta lastna neomejen čas, ki ga lahko dosežejo države za pregled zahteve za izbris, ter celo blokiranje delovanja sankcijskega odbora, če bi kakšna država nasprotovala uvrstitvi zahteve za izbris na dnevni red (Cha in drugi, 2012: 147). Tisti posamezniki in subjekti, ki se znajdejo pred sankcijskim odborom “1267”, imajo možnost podrobneje pojasniti svojo zahtevo za izbris vsaj varuhu človekovih pravic, medtem ko pred drugimi sankcijskimi odbori te možnosti ni (Cha in drugi, 2012: 134). Ko sankcijski odbor “1267” izhaja iz stališča, da se posamezniki in subjekti izbrisejo s seznama, ko ni več razlogov, da bi na njem ostali, je za druge sankcijske odbore značilna domneva krivde, saj imajo vladni predstavniki

in člani sankcijskega odbora priložnost nasprotovati ali zadržati zahteve za izbris s seznama, ciljni posamezniki in subjekti pa v tem procesu niso aktivno udeleženi (Cha in drugi, 2012: 134–136).

Čeprav nekateri strokovnjaki pritrjujejo, da delokrog sankcijskih odborov ni primerljiv, saj se nekateri odbori ukvarjajo s situacijami, ki ne terjajo tolikšne pozornosti (Verdirame, 2011: 312), je vendarle treba opozoriti, da je vsem ciljnim posameznikom in subjektom, ne glede na sankcijski režim, treba nuditi enako varstvo njihovih pravic. Za obstoj ureditev, ki odstopajo od sankcijskega režima, vzpostavljenega z resolucijo S/RES/1267, tako ni videti razumnega razloga, kot tudi morebitna utemeljitev razlikovanja med sankcijami, vezanimi na ozemlje države, in individualnimi ciljnim sankcijami, ozemeljsko razpršenimi v boju proti terorizmu, ne vzdrži temeljite presoje (Prost v VS, 2014: 2). Prepreke na poti poenotenja ureditve sankcijskih režimov se v tem trenutku zdijo nepremostljive¹² in slabijo sankcijsko politiko OZN. Sočasno pa nakažejo možnosti prihodnje proučitve in nadaljnega razvoja uporabe sankcij OZN.

Ob prelomu tisočletja in ob uveljavljenosti doktrine varstva človekovih pravic tako ni mogoče spregledati vprašljive zakonitosti individualnih ciljnih sankcij OZN. Kot je svetovna organizacija nedvomno pomembno prispevala k uveljavitvi uporabe sankcij v mednarodnih odnosih in oblikovanju njihovega sodobnega koncepta, ki sledi potrebam dinamičnega mednarodnega okolja in poskuša odgovoriti na težave, ki so se pojavile pri njihovi pretekli uporabi, se ne moremo strinjati z odzivom OZN na uporabo individualnih ciljnih sankcij. S kršitvijo človekovih pravic so prizadeti predvsem posamezniki, katerih imena se neutemeljeno znajdejo na seznamih. Mednarodni sistem varstva človekovih pravic in zaupanje v OZN se šibita (prim. Gearty, 2008). Nadaljevanje slabe prakse otežuje uspešno oceno oblikovanja in vodenja sankcijske politike VS, pravna razsežnost uporabe sankcij pa odpira nove možnosti izboljšav in nadgradenj v prihodnje. Zaskrbljujoča je tudi ugotovitev, da je dokajšnjo ubranost držav članic VS pri oblikovanju in vodenju sankcijske politike OZN v boju proti mednarodnemu terorizmu, v nekaj zadnjih konfliktnih mednarodnih situacijah (npr. sirska, ukrajinsko-ruska) nadomestil sklep, da je tvornost sodelovanja VS vnovič pretirano ujeta v ozke interese posameznih članic, ta organ pa (p) ostaja nemočen pod prettnjo ali uporabo veta (Vatovec, 2015: 37).

¹² *Stalna članica ZDA nasprotuje prenosu urada varuha človekovih pravic na druge sankcijske režime (VS, 2014). Svoje nasprotovanje pojasnjuje neprepričljivo – sankcijski režim v boju proti mednarodnemu terorizmu se razlikuje od drugih sankcijskih režimov, ker mednarodni terorizem pomeni globalno grožnjo, drugi sankcijski režimi pa temeljijo na kontekstu sankcioniranja držav (VS, 2014: 21).*

Izzivi OZN: na poti k oblikovanju globalne sankcijske politike

Razvoj področja uporabe sankcij OZN razkriva odzivnost svetovne organizacije na spremembe mednarodnega prostora in časa ter razumevanje kritike strokovne in laične javnosti. Moč sankcijske politike OZN ni v sami uporabi prisilnega ukrepa, ampak v sposobnosti s pomočjo njega vzpostaviti stabilnost mednarodnega okolja. OZN služi z vzpostavitvijo institucionalnega in pravnega okvira ter političnega foruma, znotraj katerega prihaja do razprave in se ustvarjajo priložnosti za približevanje stališč tudi glede oblikovanja in vodenja sankcijske politike. Razprava o uporabi sankcij se je sicer spreminjala v sedemdesetih letih obstoja te organizacije, vendar je vsekozi zaznati njeno utirjenost v vprašanja zakonitosti, učinkovitosti in humanosti sankcijskih ukrepov. Čeprav se v skorajda nepregledni množici doktrinarnih kritičnih odzivov in slabih praks zdi, da uporabi sankcij VS umanjka prav učinkovitost (Galtung, 1967; Hufbauer in drugi, 2009), zakonitost in legitimnost (Gordon, 2012) ter spoštovanje človekovih pravic (Fassbender, 2006), ne gre uporabo sankcij OZN ovrednotiti brez uravnovešenja slabih praks z uspešnimi rezultati. Ne moremo mimo omembe uspešno končanih kompleksnih pogajanj glede odprave skorajda desetletje trajajočih sankcijskih ukrepov proti Iranu. Tudi zaradi iranske mednarodne politične in gospodarske osame je mednarodnim pogajalcem in iranski strani uspelo doseči skupni celovit načrt ukrepanja (*Joint Comprehensive Plan of Action*), v skladu s katerim se bo iranski jedrski program uporabljal le v miroljubne namene (S/RES/2231 (2015)).

Ne sme se pozabiti, da sta za izvajanje odgovorne naloge varovanja mednarodnega miru in varnosti z uporabo sankcij ključni zaupanje držav in mednarodne javnosti v delovanje VS ter prepričanje, da ta organ deluje v interesu mednarodne skupnosti. Prav to olajša implementacijo sprejetih odločitev in omogoča pravilno in učinkovito izvajanje sprejete sankcijske politike. S slabimi praksami in nezakonito uporabo sankcij se potrebnega zaupanja ne bo vzpostavilo. OZN bo v prihodnje moral narediti tiste ključne spremembe, ki bodo pomenile pravi odgovor na sedanje težave. Ustanovitev neodvisnega telesa s pristojnostjo izvajanja sodnega nadzora nad sprejetimi sankcijskimi odločitvami (npr. Van den Herik in Schrijver, 2008: 337) bi že bila pravi odziv na izkazane slabosti uporabe individualnih ciljnih sankcij. Če se zdi ta novost pretenciozna, bi veljalo pomisliti na skromnejše, a nemara bolj dosegljivo poenotenje smernic in delovanj vseh sankcijskih odborov VS in spoštovanje odločitev regionalnih (ali najvišjih nacionalnih) sodišč, pred katerimi ciljni posamezniki in subjekti izpodbijajo zakonitost aktov o uvedenih individualnih ciljnih sankcijah. OZN mora torej v prihodnje resno razmišljati o poenotenju standarda delovanja sankcijskih odborov VS.

S temi predlogi sprememb uporabe sankcij se ne bi razdrobila sankcijska politika OZN, temveč bi se z razumevanjem doktrine varstva človekovih pravic in njihovim zagotavljanjem tudi pri uporabi sankcij utrdila celovitost in globalnost sankcijske politike OZN. Le vzpostavitev predvidljivega, preišljenega in s človekovimi pravicami skladnega oblikovanja in vodenja sankcijske politike osmisli prihodnjo uporabo teh ukrepov v okviru OZN in ostaja temeljni izziv OZN.

LITERATURA

- Alnasrawi, Abbas (2001): Iraq: Economic Sanctions and Consequences, 1990–2000. *Third World Quarterly* 22 (2): 205–218.
- Alvarez, José E. (2005): *International Organizations as Law-Makers*. Oxford: Oxford University Press.
- Biersteker, Thomas J. (2004): *The Emergence, Evolution, Effects, and Challenges of Targeted Sanctions*. Providence: Watson Institute for International Studies, Brown University.
- Biersteker, Thomas J. in Sue E. Eckert (2006): *Strengthening Targeted Sanctions through Fair and Clear Procedures*. Providence: Watson Institute for International Studies. Dostopno prek http://watsoninstitute.org/pub/Strengthening_Targeted_Sanctions.pdf (15. 3. 2015).
- Biersteker, Thomas J. in Sue E. Eckert (2009): *Addressing Challenges to Targeted Sanctions: An Update of the "Watson Report"*. UNO Academia, The Graduate Institute, Watson Institute for International Studies. Dostopno prek http://www.watsoninstitute.org/pub/2009_10_targeted_sanctions.pdf (15. 3. 2015).
- Biersteker, Thomas J. in Sue E. Eckert (2012): *Due Process and Targeted Sanctions: An Update of the "Watson Report"*. The Graduate Institute, Watson Institute for International Studies. Dostopno prek http://www.watsoninstitute.org/pub/Watson%20Report%20Update%202012_12.pdf (15. 3. 2015).
- Brown-John, C. Lloyd (1975): *Economic Sanctions: The Case of the O.A.S. and the Dominican Republic, 1960–1962*. *Caribbean Studies* 15 (2): 73–105.
- Brzoska, Michael, ur. (2001): *Smart Sanctions: The Next Steps: The Debate on Arms Embargoes and Travel Sanctions within the 'Bonn-Berlin Process'*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.
- Cameron, Iain (2003): *UN Targeted Sanctions, Legal Safeguards and the European Convention on Human Rights*. *Nordic Journal of International Law* 72 (2): 159–214.
- Carisch, Enrico, Sue Eckert in Loraine Rickard-Martin (2014): *High Level Review of UN Sanctions: Background Paper*. Watson Institute for International Studies, Brown University, and Compliance & Capacity Skills International, LLC. Dostopno prek http://www.hlr-unsanctions.org/20140706_HLR_Background.pdf (15. 3. 2015).
- Cha, Kiho, Tilo Stolz in Maarten Wammes (2012): *United Nations Security Council Sanctions and the Rule of Law: Ensuring Fairness in the Listing and De-listing Process of Individuals and Entities Subject to Sanctions*. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations* 13 (2): 133–152.

- Charron, Andrea (2010): Three Canadians and their Contributions to United Nations Sanctions: A Tribute to Margaret Doxey, David Malone and Robert Fowler. *Canadian Foreign Policy* 16 (3): 1-15.
- Claude, Inis L. Jr. (1966): Collective Legitimization as a Political Function of the United Nations. *International Organization* 20 (3): 367-379.
- Cortright, David in George A. Lopez (2000): *The Sanctions Decade: Assessing UN Strategies in the 1990s*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Cortright, David in George A. Lopez, ur. (2002): *Smart Sanctions: Targeting Economic Statecraft*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Doxey, Margaret P. (1971): The Rhodesian Sanctions Experiment. *The Yearbook of World Affairs* 25: 142-162.
- Drezner, Daniel W. (2011): Sanctions Sometimes Smart: Targeted Sanctions in Theory and Practice. *International Studies Review* 13 (1): 96-108.
- Examiner (1946): Security Council Will Discuss Franco Regime. *Launceston, Tasmania*. 8. april 1946. Dostopno prek <http://trove.nla.gov.au/ndp/del/article/92684196> (15. 1. 2016).
- Farrall, Jeremy Matam (2007): *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fassbender, Bardo (2006): Targeted Sanctions Imposed by the UN Security Council and Due Process Rights. A Study Commissioned by the UN Office of Legal Affairs and Follow-Up Action by the United Nations. *International Organizations Law Review* 3 (2): 437-485.
- Finnemore, Martha (2005): Fights about Rules: The Role of Efficacy and Power in Changing Multilateralism. *Review of International Studies* 31 (Supplement S1): 187-206.
- Finnemore, Martha in Kathryn Sikkink (1998): International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization* 52 (4): 887-917.
- Forcese, Craig in Kent Roach (2010): Limping into the Future: The U.N. 1267 Terrorism Listing Process at the Crossroads. *The George Washington International Law Review* 42 (2): 217-277.
- Frowein, Abr. Jochen (1987): Collective Enforcement of International Obligations. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht* 47: 67-79.
- Galtung, Johan (1967): On the Effects of International Economic Sanctions: With Examples from the Case of Rhodesia. *World Politics* 19 (3): 378-416.
- Gearty, Conor (2008): Situating International Human Rights Law in an Age of Counter-Terrorism. *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies* 10: 167-188.
- Goodrich, Leland M. (1947): From League of Nations to United Nations. *International Organization* 1 (1): 3-21.
- Gordon, Joy (2012): The Sword of Damocles: Revisiting the Question of Whether the United Nations Security Council is Bound by International Law. *Chicago Journal of International Law* 12 (2): 605-645.
- Gowlland-Debbas, Vera (1990): *Collective Responses to Illegal Acts in International Law: United Nations Action in the Question of Southern Rhodesia*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.

- Gowlland-Debbas, Vera, ur. (2004): *National Implementation of United Nations Sanctions: A Comparative Study*. Haag; Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Gowlland-Debbas, Vera (2010): *Security Council Change: The Pressure of Emerging International Public Policy*. *International Journal: Canada's Journal of Global Policy Analysis* 65 (1): 119-139.
- Happold, Matthew (2003): *Security Council Resolution 1373 and the Constitution of the United Nations*. *Leiden Journal of International Law* 16 (3): 593-610.
- Higgins, Rosalyn (1967): *International Law, Rhodesia, and the U. N.* *The World Today* 23 (3): 94-106.
- Higgins, Rosalyn (2002): *The New United Nations: Appearance and Reality*. V *Contemporary Issues in International Law: A Collection of the Josephine Onoh Memorial Lectures*, ur. David Freestone, Surya Subedi in Scott Davidson. 143-159. Haag: Kluwer Law International.
- Hoskins, Eric (1997): *The Humanitarian Impacts of Economic Sanctions and War in Iraq*. V *Political Gain and Civilian Pain: Humanitarian Impacts of Economic Sanctions*, ur. Thomas G. Weiss, David Cortright, George A. Lopez in Larry Minear. 91-147. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Hufbauer, Gary Clyde, Jeffrey J. Schott, Kimberly A. Elliott in Barbara Oegg (2009): *Economic Sanctions Reconsidered: History and Current Policy*. 3. izdaja. Washington: Peterson Institute for International Economics.
- Jentleson, Bruce W. (2003): *Tough Love Multilateralism*. *The Washington Quarterly* 27 (1): 7-24.
- Kelsen, Hans (1945): *The Old and the New League: The Covenant and the Dumbarton Oaks Proposals*. *American Journal of International Law* 39 (1): 45-83.
- Lal, Vinay (1997): *Sanctions and the Politics of Dominance, Multilateralism, and Legalism in the International Arena*. *Social Scientist* 25 (5/6): 54-67.
- López-Jacoiste, Eugenia (2010): *The UN Collective Security System and its Relationship with Economic Sanctions and Human Rights*. *Max Planck Yearbook of United Nations Law* 14: 273-335.
- O'Connell, Mary Ellen (2002): *Debating the Law of Sanctions*. *European Journal of International Law* 13 (1): 63-79.
- Petrič, Ernest (2010): *Zunanja politika: osnove teorije in praksa*. Mengeš; Ljubljana: Center za evropsko prihodnost; Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.
- Rosand, Eric (2005): *The Security Council as "Global Legislator": Ultra Vires or Ultra Innovative?* *Fordham International Law Journal* 28 (3): 542-590.
- Schoenbaum, Thomas J. (2006): *International Relations: The Path not Taken: Using International Law to Promote World Peace and Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Segal, Ronald, ur. (1964): *Sanctions against South Africa: [papers presented to the International Conference on Economic Sanctions against South Africa, London, 14-17 April, 1964]*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Slaughter, Anne-Marie (2005): *Security, Solidarity, and Sovereignty: The Grand Themes of UN Reform*. *American Journal of International Law* 99 (3): 619-631.

- Szasz, Paul C. (2002): The Security Council Starts Legislating. *American Journal of International Law* 96 (4): 901-905.
- Talmon, Stefan (2005): The Security Council as World Legislature. *American Journal of International Law* 99 (1): 175-193.
- Tehindrazanarivelo, Djacoba Liva (2010): Targeted Sanctions and Obligations of States on Listing and De-listing Procedures. V *International Law and the Quest for its Implementation*. Liber Amicorum Vera Gowlland-Debbas, ur. Laurence Boisson de Chazournes in Marcelo G. Kohen. 127-171. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Tostensen, Arne in Beate Bull (2002): Are Smart Sanctions Feasible? *World Politics* 54 (3): 373-403.
- Türk, Danilo (2015): *Temelji mednarodnega prava*. 2., pregledana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: IUS Software, GV Založba.
- Van den Herik, Larissa in Nico Schrijver (2008): Eroding the Primacy of the UN System of Collective Security: The Judgment of the European Court of Justice in the Cases of Kadi and Al Barakaat. *International Organizations Law Review* 5 (2): 329-338.
- Vatovec, Katarina (2015): *Pravne in politične omejitve mednarodnih organizacij pri izrekanju sankcij: primer Organizacije združenih narodov in Evropske unije: doktorska disertacija*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Verdirame, Guglielmo (2011): *The UN and Human Rights: Who Guards the Guardians?* Cambridge: Cambridge University Press.
- Weiss, Thomas G. (1999): Sanctions as a Foreign Policy Tool: Weighing Humanitarian Impulses. *Journal of Peace Research* 36 (5): 499-509.
- Weiss, Thomas G., David Cortright, George A. Lopez in Larry Minear, ur. (1997): *Political Gain and Civilian Pain: Humanitarian Impacts of Economic Sanctions*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Wallenstein, Peter, Carina Staibano in Mikael Eriksson, ur. (2003): *Making Targeted Sanctions Effective: Guidelines for the Implementation of UN Policy Options*. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University.

VIRI

- Generalni sekretar [OZN] (2010): *Strengthening and Coordinating United Nations Rule of Law Activities*. Report of the Secretary-General. U.N. Doc. A/65/318. 20. avgust 2010.
- Pakt Društva narodov. V *Zgodovina mednarodnih odnosov*, Vladimir Benko (1997). 368-373. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Ustanovna listina Organizacije združenih narodov. Uradni list RS, št. 2/14, MP, št. 1/14.
- Varnostni svet [OZN]. 2012. Security Council Al-Qaida Sanctions Committee Deletes One Individual from Its List. U.N. Doc. SC/10639. 7. maj 2012.
- Varnostni svet [OZN]. 2013. Guidelines of the Committee for the Conduct of its Work. Adopted on 7 November 2002, as amended on 10 April 2003, 21 December 2005, 29 November 2006, 12 February 2007, 9 December 2008, 22 July 2010,

26 January 2011, 30 November 2011, and 15 April 2013. Dostopno prek https://www.un.org/sc/suborg/sites/www.un.org.sc.suborg/files/1267_guidelines_1.pdf (15. 1. 2016).

Varnostni svet [OZN]. 2014. 7285th Meeting. U.N. Doc. S/PV.7285. 23. oktober 2014.
Wikileaks (2009): UN 1267 (Al-Qaida/Taliban) Sanctions: Results of USG Review of Tranche 3 Names pursuant to Paragraph 25 of UNSCR 1822. Cable 09STATE109494. 23. oktober 2009. Dostopno prek https://wikileaks.org/plusd/cables/09STATE109494_a.html (15. 3. 2015).